

GABON-APARIA

(2n. SARIA)

Marikutz, etxeko seme-alaben artean zaarrena, maldan gora dator basarriruntz, pardeltxo bat eskuetan daularik, Bai, ba, Donostia'n neskane urte osoan eta Gabon aparirako dato aurrez. Etxekoandreak makallau bat eskeiñi dio, etxerako opari, eta pozik dakar biotza. Etzi da Gabon eta gau orretako apararian ez da iñortxo faltako etxekorik sukalde baztarretan...

Gabon eguna eldu da. Txoko batean amama eta bere illobatxo Aitor:

— Amama, itxaur onek zertarako dira?

—Intxaur-saltza egiteko: baña, txotxo, zeuk jaten ba' gelditzen diran apurak jan eta erdiko mamiak gorde.

— Amama, pillo bat aukeratu doguz eta orain zer?

— Botella bategaz zapaldu eta birrinduko doguz.

—Eta, gero?

— Gero uretan egosi, olioia bota eta iriñakin naastu.

—Eta gero?

— Ba, gero makallau-izpi batzuek bota eta gozokia ugari.

—Gozua egongo da, amama...

— Bai, ume, gure artean Gabon-gabarik ez da intxaur-saltzarik gabe.

Aita eta Mikel basoan dabilta, iri-parea lagun, joan dan neguan botatako aritz-enborraren billa.

—Gerritik lotu, Mikel, lodi aldetik, kateak iges egin ez dezan.

—Aita, ez aldegu aundegia?

—Begira, mutil, urte osoan iraun beariko du Olentzaro-mokor onek, etxeko arazoak bide onetik joango ba'dira.

—Baña, zertarako ipintzen dogu sutan onelako mukur aundia?

— Eguzkiari laguntzeko. Berantza ibilli da orain arte eta galduko ez ba'da, lagundu egin bear.

—Nola, ordea?

—Su aundiak egiñez. Sua eta eguzkia senitartekoak dira eta suak ematen dio indarra eguzkiari. Entzun, Mikel, Eguna, Eguzkia eta Egurra guztiak datoz sustrai berdiñetik.

—Aita, zuk asko dakizu, e?

—Nere aitaren aotik ikasi nituen zuri erakusteko, zeuk ere egunen batean zure aurrari erakusteko... Guretzako beti eskolarik onena geure etxe-baserria izan da...

Lotu mukurra eta, lorketan, baserriraiño erakarri zuten. Basarri zaarrak sukaldea zeukan etxearen erdi-erdian eta, atetik aurrera, sartu ziran sukaldereiño. Aurreko mokorren errautsak an zeuden oraindik zearo erregabe eta beuren suetatik piztu zuten enbor berria. Goiza igaro zuten suari eragiten, garrik aundienak ateratzeko moduan. Ala konbeni bait zitzaion eguzkiari bere erori-aldeetik gora jasotzeko.

Amama itxaur-saltza prestatzen ari dan bitartean, ama eta Ixabel, etxeko neskatorik zaarrena, Gabon-gabeko aparriekin diarte buru-belarri. Aza-olio legun-legunak asierrako, makallaua saltzan ondorengo, intxaur-saltza borobil-tzeko eta gaztaña erreka amaitzeko.

— Iñixio, amak mutikoari, danboliña sutara inguratu.

—Lakari bat naikoa izango degu, amatxo?

—Imillaun bat naikoa da, aurretik jaki asko degu-ta.

— Ama, diotza Ixabel'ek, egia al da Olentzaro tximiñetik beera jeisten dala gaurko gaeuz?

—Suari arretaz begiratzen ez ba'diogu, bai. Itaiia eskuan duela egertuko litzake, asarre bizian.

—Au bildurra, amatxo...

—Ez izan bildurrik, Ixabel, gaur ez diñagu orrelako arriskurik etxe onetan; mokor galantza ekarri diñe aitak eta

Mikel'ek basotik. Urte giztirako suak seguru dizkiñagu aurten. Aza-ostoak kontuz garbitu, tolesteetan bada edo mozorrorik gorde ez dediñ.

Aparia gertu dago. Amamak Errosario santua amaitu du. Aitak mai-burua artzen du; bere eskubitan Marikutz, zaarrena; ondoren Mikel, Ixabel eta besteak. Aitor, txikiena, ama eta amamaren artean.

—Aitaren, Semearen eta Espiritu Santuaren izenean.

Ori esanaz batera, aitak ogiari gurutze bat egiten dio ais-toakin eta muturrari zatitxo bat ebagi dio. Musu eman eta mai-gañeko zamaupen gorde du.

—Ogitxo au ez da urte osoan lizunduko eta amorru-gaitzaren kontrakoa da; alaxe dira, baita ere, amamk gaur bar-tzan erein dituen baratzuri-atalak, baldin San Juan egu-nean jasotzen ba'dira.

—Aita, —dio Mikele'ek— biar goizean kortako abereak Olentzaro mokorraren gaiñetik pasa-aziko dituguz?

—Bai. Orrela gaitz guztiak aldentzen dira gure ikullu-tik; baita etxe osotik ere.

Maieko jakien lurruñak urdaillak erne arazi ditu eta ekin diote guztiok batera, mauka, mauka... Itzik eta berba-rik egiteko astirik ez du iñortxok artzen. ARTan ari dirala, atariko atea jo dute.

—Iriki, mutil. Aitak Mikel'eri.

Sukaldeko argira, gazte bat agertu da kantari:

Emen eldu gerade
berri on batekin
gure embajadero
Olentzerorekin.
Olentzero joan zaigu
mendira lanera
intentzivadekin
ikatz egitera.
Aditu duenian
Jesus jaio dala
laisterka etorri da
berri ematera...

kanta-sorta osoa amaitu dutenean, etxeko jaunaren kiñu batera, sartu dira barrura, mokautxo bat artu eta ezta-rria sagardoakin leguntzera. Eman dizkiete lukaika, odol-oste eta txerrikiak. Ondoren badoaz mendian beera, faro-lak eskuetan, beste basarri batera.

Marikutz'ek aitari:

— Olentzaro eguzkiaren languntzaille ba'da, nolatan egin da Jesus'en albistari?

—Gure aitonak esaten zigun nola, Aralar'ko zelaigune batean jentillek dantzan ari zirala, laiño ikusgarria agertu zan sorkaldetik.

— Zer da sorkaldea? Dio Ixabel'ek

—Eguzkia egunsenkia egunsentian agertzen dan aldea. Eta, eguzkiak aria argi ematen zuen laiñoak. Ikaratu ziran jentillek eta txabolla batean zeukaten jentil zaar jakintsua atera eta laiñoaren aurrean ipiñi omen zuten; baiña, beta-zalak eroriak zituelako, ez omen zuan ezer ikusten. Iriki zizkiotenean, garraxika asi omen zan:

—Kixmie jaio da eta gure askazia galdu da betirako; bota nazazue mendian beera.

Bota zuten amiltegian eta eurok sartalderuntz igesi joan ziran eta arripilla aundi batean sartu omen ziran eta an omen dute euren azken illobia. Jentil-arri esaten diogu arripilla arreri.

— Trikuarria ere esaten zaio. Mikel'ek aitari.

—Baiña, ez omen ziran guztiak lurperatu. Bat gelditu zan bizirik. Ibarrera jetxi eta Jesus'en berri ematen asi omen zan erririk-erri. Uraxe omen da Olentzaro, euskaldu-nen lenengo mixiolaria. Erririk-erri eta aterik-ate ez da oraindik bere lanean gelditu.

— Eta, zergaitik —dio Mikele'ek— esaten dute Olentzaro tripazai eta mozkor aundi bat dala?

—Ori beste arazo bat da, Mikel. Euskera geiegi ez ze-kien bertsolari baten errua da ori. Olentzaro -mokorra eta Olentzaro -mokorra eta Olentzaro -moskorra, (biak dira berdin) Olentzaro mozkor -ardozele batekin trukatu zuten. Eta, ortik edo sortu dira makiñatxo bat era orretako kantak. Asieran ez zan Olentzaro orrelakoa; gerorakoak dira oiek.

Gaztañak mairatu diranean asi da Marikutz kantari:

Ator, ator, mutil etxera
gaztaña zimelak jatera,
Gabon gaba ospatuzeko
aitaren ta amaren ondoan...

Orduan aurrera doaz ustekabeen eta Mezatarako ordua eldu da. Aita, Martikutz, Mikel eta Ixabel maitik jeiki eta amantarrakin batera abarkak jantzi dituzte. Baita kapu-saiak ere soifnekoen gaiñetik. Ganbaratik lasto-zuziak jetzi, eta bat piztu ondoren, irten dute elizarako bidera. Sakone-tik goruntz kanpai-otsak dilin dalan:

Ogeita laugarrena / negu abenduan
deso genduena / iritxi genduan.
Gabeko amabiak / jo duten orduan
gure Salbadoria / jaio da munduan.

ARRINDA'tar ANES